

اتحاد اسلامی در آندیشه شهید مطهری

اختلاف شیعی و سنی محل بحث علمی است نه عاطفی

اسلام مجرد از همه این مشخصات، ممتازات و مختصات وجود ندارد… در اصطلاحات معمولی عرف فرق است میان حزب واحد و جبهه واحد. وحدت حزبی ایجاب می‌کند که افراد از نظر فکر و ایدئولوژی و راه و روش و بالاخره همه خصوصیات فکری به استثنای مسائل شخصی یک رنگ و یک جهت باشند. اما وحدت جبهه این است که احزاب و دسته‌جات مختلف در عین اختلاف در مسلک و ایدئولوژی و راه و روش به واسطه مشترکاتی که میان آنها هست در مقابل دشمن مشترک در یک صف جبهه‌بندی کنند.

ضرورت توجه به مبانی وحدت‌آفرین مذاهب اسلامی در گفت‌وگوی «جوان» با ماموستا عابد نقیبی

اگر محبان اهل بیت رافضی نامیده می‌شوند ما از همه رافضی‌تریم!



اختلاف نظر میان مذاهب اسلامی بحث تازه‌ای میان اندیشمندان و فقها نیست؛ اما توطئه اختلاف‌افکنی میان فرق اسلامی بحثی است که به عنوان راهبردی برای تضعیف یکپارچگی مسلمانان در چند دهه گذشته به کار گرفته شده است تا در سایه این اختلافات امت واحده اسلامی نتواند شکل بگیرد و قدرت‌نمایی کند. این مسئله را شاید به عنوان یکی از مسائل و معضلات اساسی بر سر راه تشکیل «امت اسلامی» بتوان به

موضوع تقریب مذاهب که خصوصاً پس از انقلاب مورد توجه علمای شیعه قرار گرفته است، فقط ریشه در مبانی تشیع دارد یا اهل سنت نیز در مبانی فقهی خود قائل به چنین موضوعی هستند؟

واژه تقریب بین مذاهب اسلامی به طور مشخص در بین اهل تشیع در اندیشه‌های «ایت‌الله بروجردی» و در بین اهل سنت در اندیشه‌های «شیخ شلتوت» به صورت بارزی وجود داشته و «واعظ‌زاده خراسانی» نیز دنباله‌روی این دو شخصیت بوده است. در واقع می‌توان گفت که ایت‌الله بروجردی و شیخ شلتوت بنیانگذار تفکر تقریب بین مذاهب اسلامی بوده‌اند. زمانی شیخ شلتوت، بنیانگذار دانشگاه الازهر مصر و آیت‌الله بروجردی این تفکرا را پایه‌ریزی کردند و همان زمان شیخ شلتوت فتوایی صادر کرد که تأثیر بسزایی در دنیای اسلام داشت. ایشان گفتند که در دنیای اسلام تمجیت از شیعه‌اتنی غشری هم برای اهل سنت در مباحث فقهی درست است. مشخص است که هدف از صادر کردن چنین فتوایی وجود اتحاد هر چه بیشتر در دنیای اسلام بوده تا از این طریق بتوانند در مقابل استکبار بایستند و با کسانی که پیشرفت اسلام و مسلمانان را نمی‌خواهند مبارزه کنند. چون وجود منازعه بین مسلمانان سبب ضعف جامعه اسلامی می‌شود. در قرآن کریم هم می‌فرماید «فان تنازعتم فی شیئ فرده الی الله و الی الرسول». اندیشه‌های بنیانگذار جمهوری اسلامی حضرت امام‌خمینی(ره) و همچنین فتاوی‌ اخیر مقام معظم رهبری در خصوص همسران پیامبر و جوب حفظ حرمت ایشان، تأثیر بسزایی در جهان اسلام داشت.

به هر حال اهل سنت، بخش عمده دنیای اسلام هستند و باید این مسئله را قبول کنیم. در اوایل انقلاب هم خود حضرت امام و بزرگان دیگری که تئوریسین هم بودند، به موضوع وحدت به صورت عملی معتقد بودند و حتی آن را در رفتار و ظاهر هم حفظ می‌کردند که امروزه ما آرایش را می‌بینیم. امروز ما در کشور خیابان‌هایی به اسم سید قطب و خالد اسلامیولی داریم. خالد اسلامیولی یک افسر از اهل سنتن بود که در مقابل انور سادات ایستاد و فرعون مصر را از بین برد. البته در دوران ریاست جمهوری آقای خاتمی، ایشان خواستند در مقابل این مسئله کوتاه بیاید و اسم خیابان خالد اسلامیولی را بردارد و با اسم‌های دیگری معامله کند. ولی الحمدلله افراد حزب‌اللهی و بزرگان معتقد به وحدت اسلامی، اجازه ای کار را ندادند. در عربستان هیچ خیابانی به اسم سلمان فارسی وجود ندارد. مگر پیامبر(ص) نفرموده بودند سلمان منا اهل‌البیت؟ ولی در عربستان چنین خیابان‌هایی به چشم نمی‌خورد. الحمدلله در کشور امروزه ما کتابخانه‌ها، خیابان‌ها و اماکنی به نام این

شهیدان و شخصیت‌های برجسته جهان اسلام داریم که همین امر، خود نمود روشنی از وحدت عملی بین شیعه و اهل سنت است. البته بزرگان دیگری مانند شیخ محمد رمضان بوتی و سایر افراد هم بودند که در کتاب‌هایشان و بیاناتشان قائل به مسئله وحدت بوده‌اند. ما اهل سنت به سالار شهیدان اعتقاد داریم و حتی در خطبه‌های نماز جمعه در سراسر دنیا از حضرت حسن و حسین (ع) به عنوان سید جوانان بهشت و از حضرت فاطمه(س) به عنوان سید نساء العالمین نام می‌بریم. همین مسئله خود نشان از ارادت و یژه اهل تسنن به اهل بیت و خاندان رسول‌الله (ص) دارد.

چرا برخی گروه‌هایی که خود را جز و اهل سنت می‌پندارند حکم به تکفیر یا رافضی دانستن برخی از سایر فرق اسلامی از جمله شیعیان داده‌اند؟ اساساً مسئله تکفیر سایر مسلمین چه پیشینه‌ای در جریانات اهل سنت دارد؟

بنده خودم روحانی زاده هستم و پدر بنده و دایی‌های بنده همگی عالم دینی هستند. به جرت می‌گویم تا به حال هیچ روحانی سنی شافعی مذهبی حکم به تکفیر شیعه نداده است. کلمه تکفیر از ریشه کفر است. کافر یعنی پושاندنه؛ یعنی کسی که در برابر حقیقتی که به او عرضه می‌شود، ایستادگی کند. اختلافات اهل شیعه و اهل سنت در مسائل جزئی است، به طوری که در ۹۸ درصد مسائل اختلافی وجود ندارد، بلکه اختلافات همان ۲ درصد است. بنابراین اختلافات نباید وارد جامعه شود و به طور علنی در بین عموم جامعه مطرح شود. در طول تاریخ هیچ کس از اهل سنت نبوده که حکم به تکفیر شیعه داده باشد. فقط در تفکر «این تمییه» این مطلب وجود دارد که البته



بدبهیی است که صف واحد در برابر دشمن تشکیل دادن با اصرار در دفاع از مسلک خود و انتقاد از مسلک‌های برادر و دعوت سایر برادران هم جبهه به مسلکه خود به هیچ وجه منافات ندارد… به هر حال طرفداری از تز «اتحاد اسلامی» ایجاب نمی‌کند که در گفتن حقایق کوتاهی شود. آنچه نباید صورت گیرد کارهایی است که احساسات و تعصبات و کینه‌های مخالف را برمی‌انگیزد. اما بحث علمی سرو کارش با عقل و منطق است نه عواطف و احساسات.

برگشتن به مبانی فقهی شیعه و سنی

در یک سری مسائل جزئی با هم اختلاف دارند،

اما این اختلافات باید در محیط‌های علمی و پژوهشی مطرح و حل شود نه اینکه در بین عموم مردم به طور علنی گسترش داده شود. بعضی مسائل پیچیده است و نیاز به سطح سواد بالا دارد. از بعضی حرف‌ها شاید برداشته‌های نادرستی بین مردم به‌وجود بیاید. وقتی پای این حرف‌ها به عموم جامعه باز شود، سوءنظرهای فراوانی به‌وجود می‌آید که همین‌ها مشکلات و تنش ایجاد می‌کند.

در بین مذاهب اهل سنت شافعی‌ها نزدیک‌ی زیادی با شیعه دارند. امام شافعی روی محبت

د

غدیر یک واقعیت تاریخی و انکار ناپذیر است. مسلماً هیچ کس نمی‌تواند واقعه غدیر را انکار کند. البته در جزئیات و معنای برخی واژه‌ها شاید شیعه و سنی اختلافاتی داشته باشند، ولی اختلافات به گونه‌ای نیست که بخواهد منشأ تفرقه و اختلاف شود. خود حضرت علی(ع) حفظ وحدت جامعه مسلمین را از همه چیز بالاتر می‌دانست و هر کاری هم می‌کرد در همین راستا بود

علت اینکه این دعواها در چند دهه اخیر پررنگ شده، چیست؟

می‌توان دو عامل را برشمرد. یکی برنامه‌های سروسیس‌های جاسوسی در دراز مدت است که یک عامل خارجی محسوب می‌شود. دیگری هم برخی افراد نادان هستند که در داخل وجود دارند. افرادی هم از اهل سنت و هم از شیعه با حرف‌های تفرقه‌انگیز به این مسئله کمک می‌کنند. مقام معظم رهبری به صراحت فرموده‌اند کسانی که در داخل دانسته یا نادانسته از تفرقه سخن می‌گویند، در جبهه دشمن‌اند. عده‌ای در ماهواره‌ها شبکه‌های مذهبی علیه مذهب راه انداخته‌اند. من واقعا از نظام متشکرم که دسترسی به این شبکه‌ها را در داخل محدود کرد. درست است شیعه و سنی در یک سری مسائل جزئی با هم اختلاف دارند، اما این اختلافات باید در محیط‌های علمی و پژوهشی مطرح و حل شود نه اینکه در بین عموم مردم به طور علنی گسترش داده شود. بعضی مسائل پیچیده است و نیاز به سطح سواد بالا دارد. از بعضی حرف‌ها شاید برداشته‌های نادرستی بین مردم به‌وجود بیاید. وقتی پای این حرف‌ها به عموم جامعه باز شود، سوءنظرهای فراوانی به‌وجود می‌آید که همین‌ها مشکلات و تنش ایجاد می‌کند.

در بین مذاهب اهل سنت شافعی‌ها نزدیک‌ی زیادی با شیعه دارند. امام شافعی روی محبت

همایش‌های بین اهل تشیع و اهل تسنن باید بیشتر شود. خود بنده چند بار روحانویون

اهل تسنن را به مشهد مقدس اعزام کرده‌ام. همچنین بازدید از مکان‌هایی مثل موزه عبرت و مکان‌های اینجینی را برای آنها برنامه‌ریزی کرده‌ایم. بــه هر حال کار فرهنگی زمینه‌ساز است و بسترهای فرهنگی را به خوبی فراهم می‌کند. کارهایی مثل برگزاری کنفرانس وحدت اسلامی واقعا زمینه‌های همدلی را فراهم می‌کند و تاکنون تأثیر بسزایی داشته است. حرمت همدیگر، حرمت بزرگان همدیگر، حرمت نماد‌های همدیگر و احترام متقابل به هم باید حفظ شود. یکی از مسائل مهمی که باید به آن توجه ویژه‌ای شود این است که روحانویون برجسته و باسواد اهل تسنن جذب شوند. صرفاً هرکسی که خودش را از طرف اهل سنت معرفی کرد، نباید حرف‌های او را به تمام اهل سنت و نظرات کلی بزرگان اهل سنت نسبت داد. در زمان پیامبر(ص) هم مسئله احترام به مقدسات وجود داشت و پیامبر(ص)

برای احداکثر کردن تقریب بین مذاهب اسلامی و کاهش زمینه‌های اختلاف فکری ، چه طرح‌های کوتاه‌مدت و بلندمدتی را پیشنهاد می‌کنید؟

همایش‌های بین اهل تشیع و اهل تسنن باید بیشتر شود. خود بنده چند بار روحانویون اهل تسنن را به مشهد مقدس اعزام کرده‌ام. همچنین بازدید از مکان‌هایی مثل موزه عبرت و مکان‌های اینجینی را برای آنها برنامه‌ریزی کرده‌ایم. بــه هر حال کار فرهنگی زمینه‌ساز



افراد را از توهین به مقدسات همدیگر نهی می‌کردند. ایشان در برابر کسانی که مشکلاتی را به‌وجود می‌آورند با آرامش و با شسقت و همدلی برخورد می‌کردند. گاهی که ادیت‌هایی از افراد می‌دیدند مشکفانه می‌فرمودند: «اللهم اهدنی قوم فانهم لایعلمون». با سنگ اندازی‌ها، دلسوزانه و از در رحمت برخورد می‌کردند. ما هم که خود را پیرو ایشان می‌دانیم باید تحملمان را نسبت به هم بالاتر ببریم. این مسئله که در مناطق مختلف، روحانویون بومی یا مسلمانان را نسبت به هم بالاتر ببریم، مسئله که در مناطق مختلف، روحانویون بومی یا مسلمانان را نسبت به هم بالاتر ببریم، مسئله که در مناطق استفاده شود و آنها به کار گرفته شوند در ایجاد وحدت و همدلی بسیار مؤثر است. همین کنگره جریان‌های تکفیری که در قم و از طرف مراجع شیعه برگزار شد، واقعا تأثیر بسزایی داشت. حدود ۹۰ کشور دنیا از اهل تسنن آمده بودند و از جریان‌های تکفیری و وهابیت اعلام برائت کردند. این کنگره برای ما از آن جهت اهمیت ویژه‌ای داشت که از طرف مرجعیت شیعه و به صورت مردمی برگزار شده بود.

از نظر سیاسی یک کنگره حکومتی نبود. سخنرانی ایت‌الله مکارم شیرازی در آن جلسه واقعا بزرگوارانه بود و به نظر من می‌تواند به عنوان یک منشور اسلامی بین همه مذاهب اسلامی فصل الخطاب باشد. اگر همه مسلمانان دنیا به فرمایشات حضرت ایت‌الله امام‌خامنئ‌ای توجه کنند و به آنها عمل نمایند ما در دنیای اسلام هیچ مشکلی نخواهیم داشت. ولی کسانی که به این سخنان گوش ندهند، سرسپرده کشورهای غربی خواهند بود. مثل همین وضعیتی که الان کشور عربستان دارد یا ترکیه که در لابی‌هایش مدام به دنبال احیای مسئله امپراتوری عثمان است.

تقریب مذاهب اسلامی و کاهش زمینه‌های اختلاف فکری

برای احداکثر کردن تقریب بین مذاهب اسلامی و کاهش زمینه‌های اختلاف فکری ، چه طرح‌های کوتاه‌مدت و بلندمدتی را پیشنهاد می‌کنید؟